Всеукраїнська історико-географічна експедиція
«Історія міст і сіл України»

Нарис-опис селища Комишні
Туристсько-краєзнавчий маршрут
"Комишня невідана"

Авторська група:
учні Миргородської ЗОШ І-ІІІ ст. №1
імені Панаса Мирного
1. Гігіна Олександра Олександрівна
2. Кулинич Надія Анатоліївна
3. Стояновський Дмитро
4. Товстяк Микола Петрович
5. Якимовський Вадим

Керівник:
Москаленко Ярослав Віталійович

2008

Зміст

I. Нарис-опис селища Комишні 1
1. Анкета селища 1
2. Вступ 1
3. Значні історичні події для селища 2
3.1. Давня історія Комишні 2
3.2. Комишня у XIX столітті 3
3.3. Селище на початку XX століття. Громадянська війна 1917-1921р.р. 4
3.4. Комишня в роки колективізації і Голодомору 7
3.5. Селища у роки Радянсько-Німецької війни 8
4. Сучасний стан селища 11
5. Видатні постаті селища 12
6. Додатки 13
7. Список джерел та літератури 21

II. Туристсько-краєзнавчий маршрут «Комишня невідома». 22
1. Вступ 22
2. Довідкові дані про маршрут 22
3. Схема маршруту. 24
4. Опис маршруту. 24
5. Довідкова інформація 25
6. Додатки 26
7. Список використаної літератури 38

Анкета авторської групи

Місто Миргород. Полтавська область. Миргородська ЗОШ І-ІІІ ступенів №1 імені Панаса Мирного. Пошуковий загін «Славія».

Склад авторської групи:

1. Гігіна Олександра Олександрівна
2. Кулинич Надія Анатоліївна
3. Стояновський Дмитро Альбертович
4. Товстяк Микола Петрович
5. Якимовський Вадим Михайлович

Керівник: Москаленко Ярослав Віталійович
телефон: (05355)5-18-13

І Нарис-опис селища Комишні

1.Анкета селища

Комишня – селище міського типу Миргородського району Полтавської області, центр селищної ради, якій підпорядковано села Булуки, Заводище, Їжаки, Лісове, Савицьке, Ступки, Шульги.

Розташована в долині річки Комишанки – правої притоки Хоролу, яка має загальну довжину 8 км, за 25 км, на північ від райцентру, за 18 кілометрів від залізничної станції Сенча Комишня є існуючим населеним пунктом.

2. Вступ

Великою проблемою сучасної України залишається певний розкол, щодо бачення власного минулого. Відсутність єдиної і загально-визнаної історії; відсутність єдиного ставлення до власної історії – ставить під сумнів можливість нормального розвитку країни.

На жаль, хаотична діяльність сучасних політиків переносить суперечності минулого в сьогоднішній день, робить їх знову актуальними. Тому громадськість повинна навчитись самостійно – в неполітичний спосіб, долати тягар історії. А подолання цього тягаря можливе лише шляхом відкритого обговорення конфліктного минулого з позиції чистого сумління і історичної правдивості.

Отож, ми сподіваємося, що наша скромна робота зможе хоч малою мірою долучитися до цієї шляхетної справи – формування єдиного бачення української минувшини.

Наша робота направлена, передусім, на збір і певну систематизацію краєзнавчих матеріалів з історії Комишні, - до видання нової редакції енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України». У цьому плані ми вважаємо особливо успішною нашу роботу саме щодо періоду Громадянської війни 1917-1921р.р. та Колективізації у селищі, оскільки спираємось на записані нами свідчення та, - особливо – віднайдені нами спогади Пусто віта Івана Семеновича, які охоплюють вказаний період історії Комишні.

Важливою стороною нашої діяльності, ми, учні 9-х класів – члени пошукового загону «Славія»,- вважаємо те, що нам довелося прилучитися до краєзнавчої роботи. Наші знання з історії рідного краю вдалося суттєво розширити, - ми дізналися багато нового про видатних людей Миргородщини та важливі події її історії. Все це, без сумніву, допоможе нам у вивченні історії України у 10 та 11-му класах, та і в подальшому нашому житті.

Але найважливішим у своїй роботі вважаємо те, що за розробленим нами туристсько-краєзнавчим маршрутом і інші учні зможуть, у легкій і невимушеній обстановці, ознайомитися із драматичними історичними подіями з історії нашого краю. Використання розробленого маршруту дозволить і учням зі зниженим інтересом до історії по новому глянути на життя своїх батьків і дідів у своїй країні

3. Значні історичні події

3.1. Давня історія Комишні

Сама назва «Комишня» (історична Комишенка, Комишина, Комишна, Комишно) походить від назви річки, Комишанки – на правому високому березі, якого і виникло селище.

Територія Комишні була заселена в глибоку давнину. На території селища трапляються знахідки доби бронзи та неоліту. Саме поселення було засноване, вірогідно, ще древніми болгарами в одну історичну епоху із заселеними пунктами Готав (Говтва), Керменчик (Кременчук) та інші*. До теперішнього дня збереглися рештки стародавніх укріплень над долиною Комишанки.

У І-чверті XVII ст. Комишня Миргородської волості була вже значним поселенням, ми бачимо її зображеною на карті Боплана. Перша письмова згадка про селище відноситься до 1618 року – вона перебуває у числі володінь Яреми Вишневського. У 1630 році польський король Сигізмунд III віддав село для здобування селітри (важливого складника для виробництва пороху) – адміністратору королівських маєтностей Бартоломію Обалковському**. Але через 17 років воно знову повертається до володінь Яреми Вишневського (на той час у Комишні було 1194 господарства).

З початком визвольної війни Богдана Хмельницького – на 1649 р. – Комишня здобула статус сотенного містечка Миргородського полку, а з 1658 р. – Гадяцького полку.

У січні 1654 р. до Комишні прибув московський посол М. Воєйков і було приведено до присяги цареві Олексію Михайловичу 74 людини – сотника, отамана, 53 казаків, війта і 18 міщан.

З 1666 р. містечко було передано до рангових земель гетьмана Івана Брюховецького. Із 1678 до 1687 р. Комишнею володів гадяцький полковник М. Самойлович. У грудні 1708 р. містечко було захоплене шведами, які тримали його до березня 1709 р. Потім воно було передане до рангових земель Гадяцького полковника Івана Скоропадського. Комишня була передана іншому гадяцькому полковнику М. Милорадовичу – що було підтверджено грамотою Петра І від 1718 року.

До ліквідації полкового устрою в Україні містечко входило до складу Гадяцького полку. Із 1781 року Комишня була віднесена до Миргородського повіту Київського намісництва. На 1781 рік там проживало 1145 мешканців господарств козаків – під помічників, 140 – посполитих. Проживало 5 дворян, 14 різночинців і 19 представників духовенства***.

* Наш рідний край / Сторінки з історії Полтавщини в запитаннях і відповідях / Видання друге – Полтава .: ІВА « Астрая», 1992 рік – с. 8.
** Полтавщина : енциклопедичний довідник (За ред. А. В. Кудрицького) – К: УЕ, 1992 – с. 370
*** Полтавщина. Енц. довідник - с. 970

За описом 1787 р. у містечку вже проживало 3304 мешканці чоловічої статі. Там відбувається три ярмарки на рік та двічі на тиждень – базари.

У 1796 р. Комишня у складі Миргородського повіту Малоросійської губернії. У 1797 році стала волосним центром, а у 1802 р. увійшла до складу Полтавської губернії.

3.2 Комишня у XIX столітті

На початку липня 1812р. Вийшов царський маніфест із закликом ополчитись на захист вітчизни від Наполеона. Формування кінних підрозділів і Україні було доручено полковнику графу Вітте*. У рескрипті на ім'я генерала - губернатора лоба нова-Ростовського передбачалось створити шість пунктів для формування козацьких полків на території Полтавської губернії, це - Полтава, Горошин, Яготин, Срібне, Веприк І Комишня** . Саме у Комишні був сформований майором Кулябко третій полтавський полк із козаків Миргородського повіту -563 та з лубенського повіту - 637 чоловік*** . Бойовий шлях полку на жаль невідомий. Саме у Комишню був зданий на зберігання до однієї з церков прапор 3-го Полтавського полку (1816р.)**** . (У Полтавському краєзнавчому музеї зараз зберігається прапор 1-го батальйону цього полку).

На час перепису 1859р. У Комишні вже проживають 5170 мешканців чоловічої статі, 925 дворів, 4 церкви, відбувалися 3 ярмарки на рік. Ще у 1843р. У містечку було відкрито на кошти сільської громади початкове міністерське училище, де навчалося 60-80 дітей*****. Школа була відкрита на території Різдвяно-Богородицької церкви і першим учителем був настоятель цієї ж таки церкви - Максим Євстаф'єв . Хоча відомо, що приватні домашні училища для селян існували задовго до того: проторея Івана Стеблинського у 1791 -1819рр, диякона Михайла Мурейка у 1799-1815рр, графа Кушелева у І половині 19ст. І підпоручика Романа Імбри у 1850-60-х рр.****** . 1868 року була встановлена плата за навчання - 3 крб за рік. У 1870 році школа згоріла і на будівництво нового приміщення місцеве земство зібрало 1000крб!. У наступному році Прохір Стеблинський почав практикувати ланкастерський метод навчання. 1876р. Відкрито земське двокласне училище, яке учнів уже нараховувало 200 _

*Зоря Полтавщини. № 159, 8 серпня 1969 р.

**Зоря Полт. № 159

***И.Ф. Павловський. Молоросийское козацкое ополчение в 1812 году - К.,1906, - с. 11

****И.Ф. Павловський. К истории Полтавской епархии. К., 1916. – с. 151

*****Полтавщина . Енц. довідник – с. 371

******Историческое обозрение Камышанскаго сельськаго народнаго училища за время его пятидесятилетняго существования с 1843 по 1893 год. Миргород 1803._

чоловік. У школі викладалися такі предмети: математика, російська мова, історія, географія, і закон Божий. Бібліотека училища нараховувала 510 книг

У школі навчалися представники усіх санів і віросповідань. Серед випускників були 4 члени волосного правління, 7 вчителів, 7 фельдшерів, 4 працівники школи, 4 псаломщики, 2 працівники залізниці і 60 ремісників і торгівців. Заробітна плата вчителя складала 350крб. - (розходи по ремонту житла, опаленню, освітленню і страхуванню брало на себе земство)*

На 1863р. У містечку проживало 5880 мешканців, діяли винокурний і селітряний заводи. З 1868 року існувала земська лікарня, у якій працював з 1874 по 1883р. Відомий український хірург - новатор, засновник школи хірургів-практиків, науковець і громадський діяч Овксентій Трохимович Богаєвський (1848-1930, - засновник Кременчуцького медичного училища.

70-х - на початку 80-х рр. ХІХ століття у Комишні працював лікарем товариш Опанаса Руденка (Панаса Мирного), учасник російсько-турецької війни 1877-78рр, майбутній генерал-майор, засновник Миргородської водолікарні Іван Андрійович Зубковський (1848-1933)[1].

1895 року у містечку відкрито бібліотеку , діяла поштова станція 1899 року відкрито друге земське училище .

3.3. Селище на початку XX століття. Громадянська війна 1917-1921рр.

На час перепису 1900р. в Комишні існувала козацька громада з дев'ятьма хуторами, яка нараховувала 6820 чол. і 6 громад селян-власників, відповідно – 1482 мешканці.

На той час у селищі діяли 4 церкви: Іллінська – 1818 року, мурована, з дерев'яною дзвіницею – вважалася «панською», 1833 року – (на теперішній Лікарняній горі); Різдва Богородиці – 1795 року, дерев'яна – вважалася «козацькою» (на місці сучасного базару); Спаська – 1855 року, дерев'яна – вважалася «селянською» (була розміщена на «Горобцевому») і Миколаївська – 1883 року, дерев'яна, теж «селянська» (на Слобідці). Крім вказаних храмів був єврейський молитовний дім. У селищі діяло 10 крамниць, 40 млинів, 1 цегельний завод. **Працювало міністерське чотирикласне училище**, два земських двокласних (одне – п'ятикомплектне і одне – чотири комплектне) та чотири початкові церковні школи. В усіх навчальних закладах навчалося (на 1914р.) 652 учні. Їх навчали 23 вчителі.

Революційні події 1905 року зачепили комишан – у селищі проходили мітинги і збори селян, серед яких намагалися поширювати соціалістичні і анархістські ідеї ряд діячів: Трохим Спиридонович Деркач, вчителі міністерського училища – Антон Степанович Сохацький, Семен Павлович Лустовіт та інші.

Восени 1905 року на волосному сході, де було понад 100 комишнян, народ зажадав усунення старого складу волосної влади і обрав її новий склад. Керівником ради став Т.С. Деркач.**

*Истор. обозрение…С.56
**С. Мельник. Комишня. // Прапор Перемоги. 9 жовтня 1965 р. с. 4

У 1905р. у селищі відбувся принаймні один єврейський погром. І. Берсим та Коваленко були серед учасників цієї ганебної акції, закликали людей грабувати вже розбиті погромниками крамниці.*

Відомо, що революційні події супроводжувалися репресіями, - було заарештовано і відправлено у заслання А.С. Сохацького, було затримано багатьох людей, зокрема і С.Л. Пустовіта. Раду було розпущено. Декому довелося рятуватися втечею, щоб уникнути відповідальності за підбурювання до страйку в економії німецького власника Шрейдера. Серед таких втікачів – Кость Кійченко– переховувався на шахтах; Микола Лустовіт – у м. Ростов до 1912 року.**

Початок Першої світової війни сприяв активізації соціалістичних настроїв у селищі.

27 лютого 1917 року комишняни довідалися про зречення царя Миколи II, що викликало певну ейфорію , під час мітингу учні міністерського училища скинули бронзовий пам'ятник Олександру II Визволителю, в невідповідне місце, поставлений за гроші земства***. Показово, що за цю акцію учні (Сергій Якович Попик та ін.) покарані не були.****

В лютому 1917 року Дорошенко, Іллєнко та Ротко біля волосної управи убили місцевого пристава.

В період Тимчасового уряду в селищі з ініціативи керівників кредитового товариства Восьмака і Вакули (фактичних керівників селища) Комишнянське міністерське училище здобуло статус реального училища. Очолював цей заклад Квач Андрій Дмитрович. Весною 1919 року училище зробило свій перший випуск – 40 чоловік. За комуністів училище було перетворено на робфак Київського інституту.

Режим Тимчасового уряду швидко деградував, з фронтів у село поверталися озброєні солдати. Серед більшовиків, що в цей час пропагували комуністичні ідеї, були О.І. Нехворосний, Г.П. Радченко, М.Г. Легенда – члени Миргородського комітету РСДРП.

В кінці квітня 1917 року в селі створено Раду селянських і солдатських депутатів, у якій велику роль відігравав місцевий фронтовик Андрій П'явка.

Жовтнева революція і спричинена нею війна з більшовицькою Росією теж не обминула наш край. 10 січня 1918 року загін Червоної гвардії під керівництвом І. Вовнова вступив у Миргород. До кінця січня в Комишні було створено міліцію і РЕВКОМ на чолі з Ротком.

В березні 1918 року німецькі війська відновили владу УНР у нашому краї. Більшовики продовжували чинити опір у підпіллі. Андрій П'явка

---

*Спогади Пусто віта Івана Семеновича. Зошит № 1 с. 5
**Спогади Пусто віта І.С. Зош. № 1 с. 6
***Свідчення Ротко Миколи Миколайовича , 1995 р. н.
****Спогади Пусто віта І.С. Зош № 1 с. 15

об'єднав загони з Бакумівки, Комишні та сусідніх сіл під своїм керівництвом. За час гетьманату у маєтку Граббе німцями було розстріляно Олексія Литвинка, Андрія Писаренка і Олійника-Матроса, у селищі діяв союз власників на чолі з Тригубнтком та Василем Здоревським.*

Відомо,що Іщенко Іван Данилович з Кравченком Петром, Хоруженком Миколою та з іншими гетьманцями несподівано влетіли в село, захопили й вивезли в невідомому напрямку колишнього голову ЧК Марголіна. За гетьмана Скоропадського старшиною селища був місцевий селянин Яценко Іван Павлович (пізніше був убитий разом з дочкою).

На початку грудня 1918 року наш край опинився під контролем Директорії. В селищі проводилася вербовка селян до української армії. Прихильникам нового режими видавали значки.

В цей час в селищі активізуються антикомуністичні формування Степана Москаленка та Охріменка. Куркуль Тригубенко видав комуністів П'явку Г.Д., Гегеля О.І., Ротка Г.Г. та Попика С.Я. на розправу.

В січні 1919 року розпочинається друга більшовицька окупація. У Комишні було створено комітет незаможних селян, куди увійшли: Ігнатенко, Донченко, Берсим, Різник та інші.

Відбувалося формування Миргородського козацького полку, який очолив Андрій П'явка. 18 лютого 1919 року цей підрозділ було відправлено на фронт у складі другої дивізії Червоного козацтва.Сам П'явка загинув у бою під Шепетівкою. Тіло було відправлено у селище і поховано. Могила його збереглася до сьогодні.

У серпні 1919 року Миргородщина опинилася під владою денікінців. Тоді у Комишні було повішено Серединського Миколу, Попика Трохим.

Головка Івана, Пустовітів Семена та Максима (показово, що Семена Пустовіта видав денікінцям його рідний брат).**

В грудні 1919 року в селищі втретє встановлюють свою владу більшовики. Було створено місцевий загін під керівництвом Миколи Шатуна і військового комісара В. Волощенка, якому вдалося розбити загін Хрестового на «Глевичці» . При цьому було захоплено 4 кулемети, більше 100 рушниць, 40 підвід. Було вбито 50 прихильників Хрестового.

Проводилася хлібозаготівля, що викликало опір населення. У 1919 році були вбиті Шабатура і Болюбаш; 1920 році – Кальченко Опанас і Лупандін Борис(хлібозаготівельники).

У ході громадянської війни на території селища діяли наступні антикомуністичні збройні формування: загін **Марковських** (сам пан Марковський був розстріляний, загін розбитий у 1919 році),

*Спогади Пусто віта І. С. Зош. № 1 с. 7
**Спогади Пусто віта І.С. Зош. № 1 А с. 3

загін **«Котлярів»** - під керівництвом Котляревського Івана Павловича, загін **Виборного** – відомий нападом но волость і розправою над Іщенком Н.Д. та Іщенком І.І. та ін., загін **Козельських**, загін **Тригубенків**, загін **Хрестового**, загін **Марусі** Симоненко (помстилась комуністам за вбивство чоловіка і сина – убила чотирьох винуватців в тому числі Литвишка Литвина).*

У червні 1920 року в Комишні було створено першу комсомольську організацію, до якої входили: Литвин, Іваненко Степан, Грищенко Михайло, Попик Пантелеймон, Шинкаренко Марія. 1922 році було створено дитячу комуністичну організацію «Юні спартаківці».

1923 році з Комишнянської і З'ївецької волостей було створено Комишнянський район, який входив до Лубенського округу. В цей час у селищі діяло поштове відділення, лікарня, телефонна підстанція, 4 школи.

У жовтні 1930 року Комишнянський район було укрупнено, але вже у лютому 1931 року його ліквідували.

3.4. Комишня в роки колективізації і голодомору

Першим колективним господарством у селищі була сільськогосподарська артіль «Червона нива», створена в 1922 році на хуторі Грабщина Дорошенком І.П., Килимником І.М., Демченком І.І., Пелипчуком С.П.Там діяв так званий колгоспний університет. Створена артіль об'єднувала 22 людини і 6 господарств. Організація виявилася економічно не вигідною і скоро розпалась,

У листопаді 1927 року колективізація прийшла в селище. Було створено актив для пропаганди колгоспного господарювання, який очолив голова селищної ради О. Хоруженко. У 1928 року було створено два ТСОЗи – «Бідняцька перемога» і «Червоний шлях», але люди позабирали свої заяви і організації було ліквідовано. до січня 1930 року було заново зібрано 900 заяв (показово,що за даними перепису 1926 року в Комишні проживало 7333 мешканці і було 1613 господарств).

Створення першого колгоспу розпочали у приміщенні клубу, колишньому домі купця Смілянського, убитого разом з дочкою за допомогою денікінців. Але будинок не міг вмістити всіх майбутніх колгоспників, тому його перенесли до Богородицької церкви за дозволом священика. На засіданні затвердили назви двох колгоспів і обрали їх правління. Колгосп імені Тараса Шевченка очолив Теофан Іванович, а другий колгосп – імені 17 партконференції – Попик Іван Трохимович. Колгоспи поділялися на сошні бригади – за назвами кутків: Злодіївська бригада, Слобідська та ін. Першими розпочали здавати своє майно активісти. Показово, що їхні жінки були категорично проти: «Чим дітей годувати будемо?»**

*Спогади Пусто віта І.С. Зош. № 1 с. 17
**Спогади Пусто віта І.С. Зош №2 с. 7

У 1934 році два великих колгоспів було розділено на 6 дрібніших. У І половині 20-х рр. У Комишні працювали: поштове "відділення і телефонна станція, лікарня, три початкові і семерічна школи, хата-читальня, кілька гуртків лікнепу. На 1930р. Було відкрито філію робітфаку Київського ветеринарного інституту. 1932р. Організували Комишнянську МТС. Із 1931 по 1935р. Містечко входило до складу Миргородського району Харківської області.

Комишнянський район було відновлено у 1935р, який у 1937р увійшов до складу новоутвореної Полтавської області* .

Всесоюзний перепис населення у 1939р. Виявив різке скорочення населення - до 5173чол, - що пояснюється розкуркуленням, колективізацією, а більш за все - голодомором 1932-1933рр. Різниця з попереднім переписом складає 2160чол. за свідченням очевидців у Комишні не було єдиного місця для поховань жертв голодомору, але найбільше - це старий цвинтар у Прогресі. Серед загиблих від голоду: Нипенко Андрій і Олексій, Силка Василь, отець Федір, т.зв.Ладанчата. Відомі і випадки канібалізму (Робоча Марина з'їла двох дітей).

В розпал голоду у Комишні відбувався хлібний бунт - коли Горобець Іван ударив у дзвін, то за його сигналом мешканці села розграбували хлібні склади. Серед репресованих за збір колосків відомий Ємець Василь. Серед активістів - виконавців злочинної політики, називають - Петра Зайшлого, Федора Дробіта, Петра Москаленка, Пилипа Милівського (голова сільради), Панаса Кубая, Палажку Килимник.

Показово, що доля Комишнянських храмів тісно пов’язана з темою голоду. Відомо, що перша церква у селищі була знищена у 1921 році (Спаська), друга – Іллінська у 1928 році, третя Різдва Богородиці – спалена на початку 30-х років, дещо пізніше була знищена і Миколаївська церква на Слобідці.

3.5. Селище у роки Радянсько-Німецької війни

З початком війни керівництво Комишнянського району здійснювало масштабні заходи, спрямовані на мобілізацію призовників і евакуацію ресурсів: на схід відправляли худобу і техніку, населення залучали до земляних оборонних робіт, було проведено призов до Червоної армії, але у зв'язку з поразкою південно-Західного фронту, це вже не мало значення.

17 вересня 1941 року німецькі війська вступили в Комишню. Ще до початку окупації, в селищі було створено кілька партизанських груп, під керівництвом Івана Харитоненка, Лаврентія Холода та Івана Москаленко. Загальне керівництво загоном здійснював Іван Безпалько.

*Полтавський енц. довідник . с. 372

З приходом німців, у Комишні утверджується нова влада. Починає формуватися численний загін поліції, який очолює голова районного відділу - Зайшлий. Бургомістром Комишні призначають Михайла Білоуса. Місцеві колгоспи перейменовують на державні господарства зі збереженням попередніх порядків. Заборгованість перед радянською владою скасовувалась.

У кінці вересня - на початку жовтня 1941р. В Комишні виникла підпільна молодіжна організація під керівництвом завуча середньої школи Володимира Сапсан. До групи входили: Люба Рубаненко, Михайло Дробіт, Катерина Міленька, Ліза Ковельська, Олександр Пащенко, Єлизавета Купа, Павло Яровий, Марія Бережанська. їхньою метою було: пошук зброї, встановлення радіо-приймача і приймання зведень Радянського інформбюро про перебіг війни, випуск і поширення листівок, а саме головне - налагодження зв'язку з партизанським загоном Лаврентія Холода. В цьому їм допоміг бургомістр Комишнянського району - - Михайло Білоус. Він познайомив Ліду Ковельську з партизанським зв'язковим - Пантелєєм Мельником. Так було налагоджено постійний зв'язок з партизанами.

Михайло Білоус і надалі допомагав представникам Опору. Зокрема, він влаштовував на роботу учасників молодіжної підпільної групи, щоб підвищити таким чином ефективність їхньої діяльності. Він також попередив партизанів про прибуття нового німецького коменданта в Комишню. Цю важливу інформацію було використано повністю: комендантську машину та мотоцикл було знищено вибухом на містку, при спуску з Попівської гори. Дії партизан викликали репресії з боку німців.

До групи Володимира Сапсая приєднується Володимир Мельник, який саме утік із табора для військовополонених. Саме завдяки йому вдалося виготовити радіоприймач. У колишній районній друкарні вдалося відшукати старий шрифт, а примітивний друкарський верстат був серед приладів Володимира Мельника. З

того часу підпільники почали друкувати листівки на квартирі у матері Володимира, учителькою за професією Анастасії Ларіонівни Мельник. Вважається, що всього вони всигли виготовити до 10000 листівок. У листопаді 1941 року до складу організації ввійшли Марія Дідюренко, Федір Иощенко, Олексій Розсоха, Олександр Момот. Члени групи продовжували збирати інформацію і забезпечувати партизан харчами з місцевої їдальні.

Після сутички в Андріївському лісі, загін Лаврентія Холода відступає у Грабовський ліс І тимчасово припиняє діяльність. Витримавши певну оперативну паузу, партизани знову відновлюють боротьбу. Варто зазначити, що керівництво комишнянського загону діяло в тісній взаємодії із зінківським і миргородськими загонами та групою І.Й.Копьонкіна, яка прибула з Правобережжя, щоб встановити долю генерала Кирпоноса та штабу Південно-західного фронту.

Успішним був рейд партизанів на Петрівку-Роменську, де вдалося знищити склад з хлібом, запобігши його відправці в Німеччину. У складі загону тоді перебували і члени підпільної організації- Олександр Момот та Московенко.

На Зіївському містку, на міні була підірвана ворожа машина, в Бакумівці - вбито поліцая. Такі акції партизан викликали посилення роботи миргородського відділу гестапо з підозрілими людьми. Було викрито продовольчу базу в с.Остапівка, що серйозно погіршило становище партизан. Гостра нехватка одягу, взуття і продуктів змушувало звертатись по допомогу до мешканців селища. Михайло Білоус допоміг взяти з лікарні суконні одіяла, а з бази райспоживспілки - кілька десятків метрів сукна. Але взагалі становище залишалось дуже важким.

Комишнянські ліси зовсім не придатні для ведення партизанської війни - вони здебільшого простягаються вздовж річок невеликими смугами. А в умовах зими вислідити партизан було зовсім просто. Оскільки боротьба ставала далі неможливою, було прийнято рішення про відступ за лінію фронту на Харківському напрямку.

З грудня 1941 року зв'язкові підпільників Ліда Ковельська і Люба Руба ненко, востаннє відвідали партизанський загін, де вони і залишились аж на три дні. їхню відсутність помітили. Вже 10-го грудня Ліду заарештували. Допит вів сам начальник поліції, але нічого не вивідавши, відпустив її на третій день. Іншому зв'язковому групи Володимира Сапсая - Олександру Момоту, непощастило. Він потрапив у засідку, а через два дні був страчений німецькою поліцією.

8 грудня 1941 року загін Лаврентія Холода, об'єднавшись із іншими дрібними загонами, вирушив у напрямку Гадяча. Частині партизан вдалося перейти фронт і з'єднатися з військами Червоної Армії. Доля іншої частини загону склалось трагічно. В умовах надзвичайно холодної і сніжної зими 1941-1943 років, їм довелося повертатися на старі місця. Біля хутора Мелешки загін було оточено силами Зуївецької, Комишнянської та Миргородської поліції. Бій був нерівним і коротким. Відразу було вбито Співака, Гузя, Сушненка. Сам Лаврентій Холод потрапив у полон і був після тривалих катувань, страчений. Разом з Холодом поліцаї захопили Яценка, який як вважається, і почав видавати членів підпільної організації. Зокрема - Михайла Білоуса і Володимира

Сапсая. Отже, партизанський загін було ліквідовано. Загинули В.А.Лаценко, В.П. Іщенко, І.Болюбаш, П.З.Мірошніченко, Р.Мельник.

А вже 17 січня 1942 року розпочались арешти підпільників. Першими взяли Михайла Білоуса, Володимира Сапсан, Ліду Ковельську. Потім решту організації, лише Михайлу Дроботу та Любі Рубаненко вдалося врятуватись. Миргородське гестапо проводило допити і катування арештованих. У кінці січня 1942р. Було розстріляно М.Білоуса і В.Сапсая. Через кілька днів затравили собаками Ліду Ковельську. На початку березня

були розстріляні : Катя Міленька, Володимир Мельник, Олександр Пащенко, Іван Мостовенко, Федір Йощенко, Василенко, Олексій Розсоха, Андрій Кубай, Іван Сошенко. Тіла їхні поховано в братській могилі неподалік пам'ятника Гурамішвілі в М.Миргороді.

Таким чином, всього загинуло 31 партизанів і підпільників. Після цього активний опір окупаційним властям за тухає.

22 лютого 1943 року півтора десятки хлопців здійснили трагічну спробу нападу на приміщення Комишнянської поліції, з метою захоплення зброї в ході перестрілки загинули В.Вакула, О.Мельник, а Д.Залізняка було поранено.

23 лютого 1943 року окупаційна адміністрація і збройні формування було виведено з Комишні. Це пояснюють двома причинами: наступом Червоної Армії та бажанням зпровокувати анти німецькі елементи на виступ, щоб їх було потім легше виявити і знищити. У будь-якому разі, через місяць німці повертаються. За цей час мешканці селища встигли повністю розграбувати запаси зерна, які було зібрано в приміщенні школи. Окупанти влаштували жорстоку розправу над комишнянами 14 чоловік було розстріляно, а людей примусили повністю повернути усе зерно, та інші речі назад.

Неминуче наближався час визволення. Над Комишнею проходили радянські штурмовики. Німецькі війська покидали селище без бою. Відступаючи, вороги спалили близько 800 хат, 133 господарські будівлі, усі чотири школи, приміщення 23 установ, МТС.

За час окупації нацисти стратили 192 мешканців Комишнянського району, а біля трьох тисяч хлопців і дівчат вивезли в Німеччину на примусові роботи. З них власне комишнян було 518 чоловік.

17 вересня 1943 року радянські війська вступили в Комишню. Було проведено додаткову мобілізацію. Всього було відправлено на фронт 685 мешканців селища. За бойові подвиги 317 були нагороджені орденами і медалями. В тому числі В.Древаль та майор К.Марусиненко здобули звання Героя Радянського Союзу.

Попереду були роки важких випробувань і нечуваних втрат. Селище, в якому на 1939 рік проживало 5173чол. втратило у роки війни 527чол. Найбільші втрати припадають на 1943р. - 207чол., та на 1944р. -110чол.

4. Сучасний стан селища.

У 1957 р. Комишня Указом Президії Верховної Ради УРСР віднесена до категорії селищ міського типу, а вже 1962р. Комишнянський район було^ розформовано і селище було включено до складу Миргородського р а й о н у

У 2 половині ХХ ст. у Комишні було відкрито багато виро6ництв,^г1їа^ сьогодні більшість із них, на жаль, припинили свою діяльність і були

зруйновані. Серед таких втрачених підприємств: хлібопекарня, торгівельний центр, цегельний завод Миргородського

промкомбінату, столярний і бетонний цехи райсількомунгоспу, дільниця Миргородського ремонтно-будівельного підприємства, автоколона, кондитерський цех, інкубатор, ветлікарня, готель і краєзнавчий музей. Продовжує роботу підприємство по ремонту тракторів (нові корпуси були збудовані у 1935р), консервний завод (до 1990 - концервний цех Миргородського заводу «Калинка»), Комишнянське лісництво, відділення зв'язку/ , Ощадбанку, лікарня, дитсадок «Малятко», бібліотека для дорослих (27 454 та дитяча (16 386 од.зб.), будинок культури (на 280 місць). Працюють 19 крамниць. Колишній великий колгосп «Прогрес» ліквідовано, на його місці створено АТ «Горизонт».

Сучасне населення селища складає 2670 чоловік (на 2007 рік).

5. Видатні постаті селища.

Комишні пощастило з багатьма яскравими особистостями. Серед них Герой Радянського Союзу (1944) В.Т.Древаль - уродженець села. У Комишні навчався Герой Радянського Союзу К.І.Марусиченко. Комишнянське двокласне училище

закінчив український живописець І.М.Северин (1881-1964; навчався та працював у Кракові, Римі, Парижі). Відомий кахлі і гончар - Іщенко Петро Наумових (1858 - 1918 - виготовляв кахлі, полив'яний побутовий посуд . Похований у селищі на місцевому кладовищі (куток Кошовівка) Криворучко Олександр Семенович (1919 - 2006) - кавалер ордена Вітчизняної війни, - засновник місцевого краєзнавчого музею, був в'язнем концентраційних таборів, автор циклу віршів про війну. Його донька - Круглікова Олександра Олександрівна - талановита поетка - член спілки письменників України, здібна художниця. Коробка Іван Миколайович - кавалер орденів «Червоної зірки», «Вітчизняної війни», «Олександра Невського», капітан, учасник деблокації Ленінграду і боїв на Курській дузі, неповторна особистість Кутас Микола Митрофанович -- вчитель музики, працівник будинку культури, керівник хору, поет, автор пісні «І де б ти не був», яка стала гімном селища.

Отже, ми бачимо, що історія селища драматична і яскрава, бере свій початок із сурової давнини. За часів Речі Посполитої і Гетьманщини Комишня була сотенним козацьким містечком. Мешканці селища брали участь у війнах 1812,1853 - 1856рр,1877 - 1878рр, здобували нагороди і відзнаки. Населення і господарство населеного пункту динамічно зростало. Цей процес було перервано за часів сталінського режиму. Помітним занепадом господарського життя (зокрема виробництва) позначилися зміни кінця XX ст.. Сьогодення Комишні - це розвиток мережі торгівельних закладів і експорт сировини за кордон (продукції лісництва). Зовсім не реалізуються на сьогодні можливості зеленого туризму.

6.Додатки

Школа збудована у 1938 р. із цегли Ільїнської церкви.
У роки війни – зерновий склад. Відбудована у 1948 р.
Розібрана на буд. матеріали у 1990 р.

Приміщення селищної ради. До війни – НКВС.
У часи німецької окупації – поліція.

Учні Комишнянської школи на могилі Андрія П’явки.

Григорій П’явка, убитий гетьманцями у 1918 році.

Коростіль Іван Теофанович – перший голова колгоспу.

Попик Іван Трохимович – голова колгоспу « Червона нива».

Перший трактор « Фордзон».

Комишнянські листоноші 1932 рік.

Перший тракторист Демченко Іван Іванович з сином Борисом.

Перша комсомолка Шинкаренко Марія.

Ансамбль пісні, музики і танцю Комишнянської с/ш 25.05.1941

.

Комуна «Червоний хлібороб». Дитячі ясла 1930-ті рр..

Артіль «Червона нива» 1922 р. На трибуні Дорошенко І.П.

Комуністичні активісти вбиті у 1918 р. (зліва на право Гергіль Олексій Іванович, Попик Сергій Якович, П’явка Григорій Дмитрович, Ротко Григорій Гнатович).

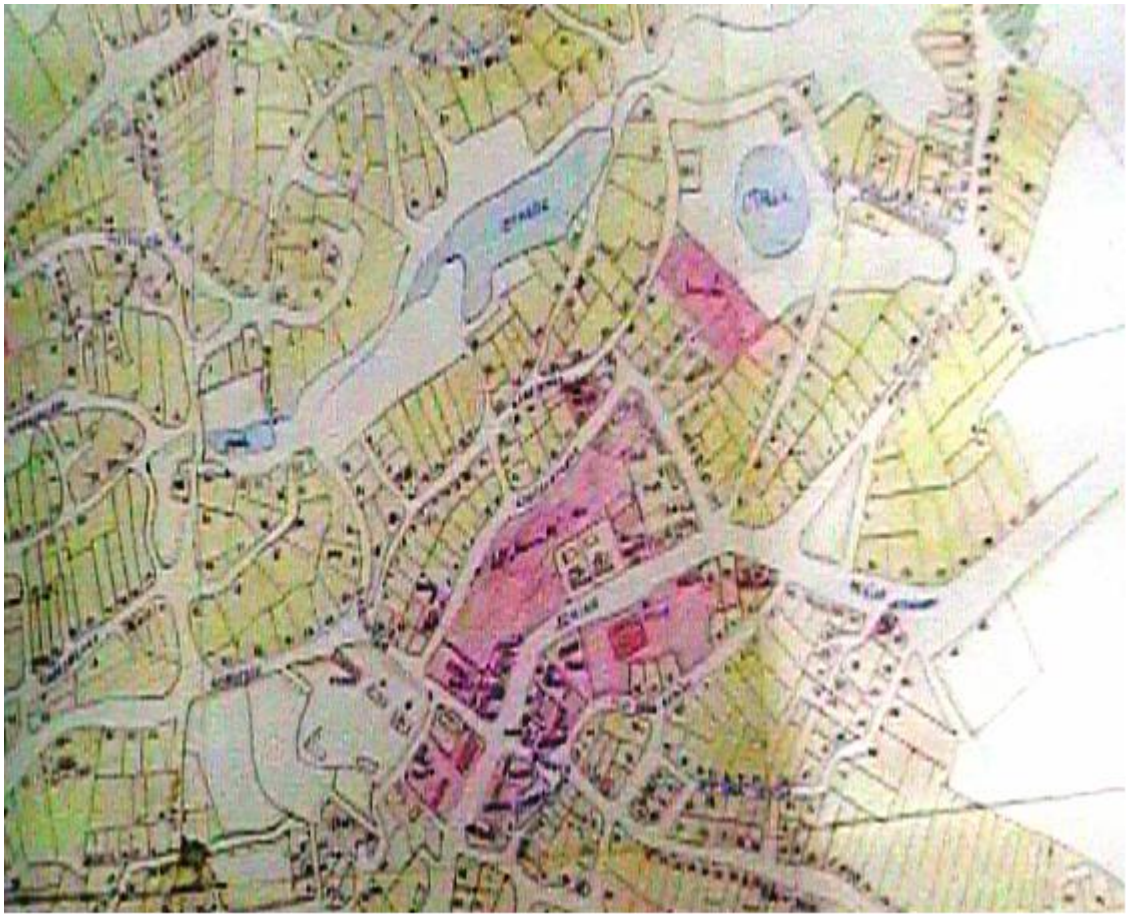

7.СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Бабич Галина Василівна. Миргородщина. Довідник з історії адміністративно – територіального поділу. – Миргород 2007 року.
2.Зоря Полтавщини № 159, 8 серпня 1969 р.
3.Историческое.обозрение Камышанскаго сельскаго народнаго училища за время его пятидесятилетняго существования с 1843 по 1893год.- Миргород 1983
4.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 9 жовтня 1965 р.
5.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 9 жовтня 1965 р.
6.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 16 жовтня 1965 р.
7.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 28 жовтня 1965 р.
8.Книга пам'яті. Полтавська область.с.433
9.Наш рідний край (сторінки історії Полтавщини в запитаннях і відповідях) /Редакція Жук В.М./ Видання друге-Полтава :ІВА «Астрая»., 1992
10.Полтавщина: енциклопедичний довідник (за редакцією Кудрицького А.В.) - К.:УЕ,1992
11.Павловський И.Ф. К истории Полтавской епархии - Полтава 1916
12.Павловський И.Ф. Малороссийское козацкое ополчение в 1812 году . - Київ, 1906
13.Розсоха Людмила. Миргородська старовина. Дослідження статті, нариси, розвітки. Полтава, 2002
14.Справ очная клировая книга по Полтавской епархии на 1912 год. - Полтава, 1912.
15.Сторінки історії Миргородщини (збірник наукових праць). Випуск 1 - .Полтава.: Полтавський літератор, 2000
16.Сторінки історії Миргородщини (збірник наукових праць). Випуск 3 - .Полтава.: Видавництво «Рік», 2002
17.Цюпа «Миргородська криниця». Художньо-документальна повість. - Київ - Дніпро, 1974.
18.Спогади Пусто віта Івана Семеновича 1892 р.н.Зош.№1,№1А,№2.
19.Спогади Ротка Миколи Миколайовича 1925 р.н.

ТУРИСТСЬКО- КРАЄЗНАВЧИЙ МАРШРУТ

«Комишня невідома»

1. Вступ.

Ми, учні ЗОШ І-ІІІст. №1 ім.Панаса Мирного цікавимось і минулим рідного краю, а зокрема і історією сіл Миргородського району. Інтерес саме до Комиші викликаний саме тим, що серед вчених -істориків є думка про глибоку древність цього населеного пункту. Віра Никанорівна Жук взагалі відносить виникнення селища ще до часів зародження Київської Русі. З огляду на бурхливі події історії, наявність яскравих краєвидів і певної природної різноманітності, утвердження тенденції до пожвавлення туристичної роботи, вважаємо доречним запропонувати новий екскурсійний маршрут .

2. Довідкові дані про маршрут.

Темою маршруту є передусім козацька спадщина с. Комишні та трагічні події ХХ ст.. Розрахований він на дітей старшого шкільного віку. Пропонуємо здійснювати поїздку до селища рейсовим автобусом, а далі – піша мандрівка від одного об’єкту до іншого. Для маршруту характерна виражена сезонність: ранньої весни, пізньої осені та після великих дощів грунтові дороги стають важко прохідними.Загальна довжина пішохідної екскурсії не перевищує 5 км. Відстань з Миргорода до Комишні – 25 км.

ТУРИСТСЬКО- КРАЄЗНАВЧИЙ МАРШРУТ

«Комишня невідома»

1. Вступ.

Ми, учні ЗОШ І-ІІІст. №1 ім.Панаса Мирного цікавимось і минулим рідного краю, а зокрема і історією сіл Миргородського району. Інтерес саме до Комиші викликаний саме тим, що серед вчених -істориків є думка про глибоку древність цього населеного пункту. Віра Никанорівна Жук взагалі відносить виникнення селища ще до часів зародження Київської Русі. З огляду на бурхливі події історії, наявність яскравих краєвидів і певної природної різноманітності, утвердження тенденції до пожвавлення туристичної роботи, вважаємо доречним запропонувати новий екскурсійний маршрут .

Мета екскурсії: викликати інтерес до минулого нашого краю, формувати особистісні риси громадянина України.

Завдання: Познайомити екскурсантів із історичними пам'ятниками селища, розвивати естетичні смаки. Загальні зауваження:

1. Екскурсія включає в себе великий об'єм Історичної інформації, котра не відображується в екскурсійних об'єктах. Це вимагає від екскурсовода великої майстерності у використанні різних прийомів, котрі допоможуть зробити розповідь переконливою.
2. Необхідно знайти таку художню форму розповіді, коли екскурсія, що складається з різних підтем, буде єдиним оповіданням.
3. Зорові враження, які отримують екскурсанти під час екскурсії дуже важливі, тому необхідно в першу чергу давати ті відомості, які безпосередньо пов'язані з оглядово-пізнавальними об'єктами.
4. При використанні прийому застосування цитат, бажано аби їх розміри не перевищували 6- речень прозового тексту і 8 строф віршованого, бо цитати великого розміру важко сприймаються на слух.
5. При накопиченні зорових вражень велику роль відіграє

використання
матеріалів «Портфеля екскурсовода»

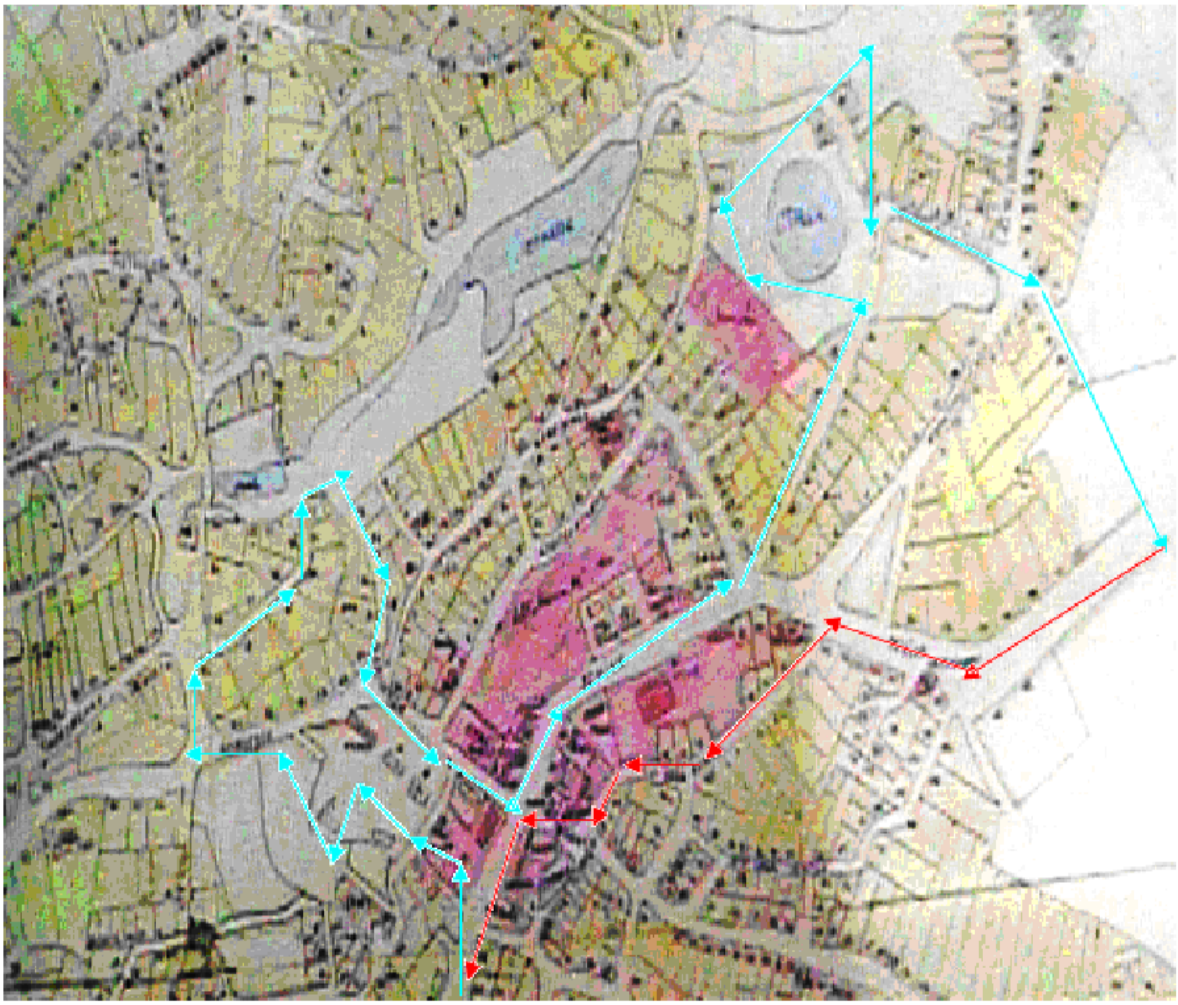

4. Опис маршруту

1-й етап а) вихід на сучасну базарну площу;
б) оглядання місця розташування колишніх споруд – церкви Різдво Богородиці та Комишанської синогоги;
в) розповідь про історію храму. Проведення колективізації в Комишні.

2 – й етап а) прохід на стару базарну площу, поряд з лікарнею;
б) оглядання найдавнішої базарної площі;
в) розповідь про розвиток ремесла і торгівлі у селищі XIX ст., про хлібний бунт на площі у розпал Голодомору 1933 р.

3 – й етап а) вихід на Лікарняну гору;
б) демонстрація решток Еллінської церкви;
в) розповідь про історію храму, пов’язана з подіями 1812 року; легенда про активістську – богохульницю.

4 – й етап а)спуск до гребня валу комишанського городища;
б) оглядання решток валу, краєвиду долини р. Комишанки

в) розповідь про найдавніший період історії селища;

5 – й етап а) прохід по містку через Комишанку на Горобцеву гору;

б) оглядання Спасського ставка та місця колишньої Спаської церкви;

в) розповідь про історію церкви, про Івана Горобця – ініціатора хлібного повстання, про введення військ і придушення заворушень;

6 – й етап а) рух по вул. Шевченка до церкви;

б) демонстрація провалів древніх підземних ходів;

в) розповідь про козацьку спадщину, легенда про шведські скарби;

7 – й етап а) прохід до селищної ради;

б) огляд будівлі і демонстрація картини Черкаса Олександра Івановича «Західна брама»;

в) розповідь про минуле будівлі від довоєнного часу до сьогодні;

8 – й етап а) рух по вул.. Леніна;

б) огляд місць колишньої земської управи (німецької комендатури часів війни), школи (1938 р.) (склад зерна у 1941 – 1943рр.), пам’ятного знаку (підпільна комсомольська організація) ;

в) розповідь про період німецької окупації, діяльність коми шанс ького партизанського загону;

9 – й етап а) прохід по вул.. Кооперативній до лісництва, спуск до ставка;

б) оглядання місця розстрілів райвійськкомату за радянських часів і Жандармерії за часів німецької окупації;

в) розповідь про гітлерівські репресії на селищі, обставини відступу німецьких військ, втрати комишнян в війні;

10 – й етап а) рух до старого кар’єру;

б) оглядання імовірного місця поховання жертв Голодомору;

в) розповідь про масштаби голоду в селищі;

11 - й етап а) вихід до липової алеї;

б) огляд древніх лип і пам’ятного знаку жертвам Голодомору у Комишні;

в) переказ про страшне поле. Розповідь про липову алею;

12 – й етап Повернення по вул.. Леніна до автобусної зупинки. Підведення підсумків. Відповіді на запитання.

Запропонувати інші екскурсійні маршрути, які знайомлять з історією Миргородщини.

5.Довідкова інформація.

Розклад роботи селищної ради з 9:00 до 18:00 перерва з 12:00 до 13:00 вихідний неділя.

Поряд з приміщенням селищної ради діє магазин «Сільпо», пункт харчування. Працює щоденно з 8:00 до 17:00, перерва з 12:00 до 13:00.

У лісництві, поряд зі ставком, є зручне місце для бівуака. Гарні краєвиди, багато сухого хворосту, вода.

Розклад руху автобусів.

6. Додатки.

Товстяк Микола

Стояновський Дмитро

Якимовський Вадим

Гулевичка

Гулевичка

Секретар селищної ради Мирополець

Картина Черкаса О.І. «Західна брама» у кабінеті селищного голови.

Вид з Горобцевого в бік ставка

Місце колишньої Спаської церкви

Рів Комишнянського городища

Залишки Іллінської церкви

Легенда про липову алею

У селищі Комишня є дорога, по якій проїжджала Катерина II на південь.

До її приїзду волосна управа дала розпорядження посадити вздовж усієї дороги липову алею.

Проходили часи, алея розросталася, чарувала своїм неперевершеним ароматом.

Цією дорогою йшло багато людей з інших сіл (Зуївець, Черевок, Хомутця) на прощу до Києва. Всі милувалися дивовижною природою.

Дорога була дуже вигідною для тих, хто хотів щось продати. Так, наприклад, жителька селища, Гречка Харитина Онисимівна, завжди виносила на дорогу смачний узвар із сушених груш і продавала людям. Всі зупинялися та дуже дякували, адже далекою була дорога до славного Києва.

До сьогоднішнього дня збереглися декілька старезних вікових лип, які нагадують про ті стародавні часи.

Легенда про шведські скарби.

Колись річка Хорол перебувала під наглядом шведів. Хто б не проходив територію сіл Миргородського району завжди цікавилися різними природними надбаннями, зокрема полями, горами, лісами, річками.

Важкі були часи для людей, які проживали в селах. Вони занепадали духом, зневірювались у своїх силах, були пригнічені нападниками. Але все колись закінчується. Одного разу селяни зібралися на раду, адже в селі з'явилася незнайома жінка-казкар. Молода красива й відважна. Вона виступила із закликом продовжувати боротьбу з різними шведськими нападниками:

- Що ви за козаки, що не можете розігнати всіх, хто приходить на нашу святу землю, засіяну кістками наших святих предків!

І славна козачка закликала всіх на боротьбу. Одного дня люди дізналися про те,що будуть робити свій наступ шведи. Та ще й не самі йшли, а зі своєю зброєю, окрасою якої й була «золота карета», в якій й були гроші, коштовності.

Всі дуже хвилювалися, збиралися відганяти ворогів. Зайнявши правий берег Хоролу не підпускали їх. Але все-таки відбулася сутичка між шведами і козаками. Шведи отримали непередбачувану поразку: коли проводили «золоту карету» сталося непоправне: тонкий лід на річці проломився і карета потонула, а шведи в боротьбі загинули.

Поховані були головою до голови у вигляді кола. Насипали невелику могилу.

Тз тих пір, на тому місці, яке мало назву «Дубина» дуже темна як смола вода.

Переказ про страшне поле

Голодомор залишив спомини про себе, адже був найтрагічнішою сторінкою в історії нашого краю.

Існує легенда про те, що на околиці селища Комишня у «Прогресі» багатьох людей було поховано на старому кладовищі. На початку 60-х років голова колгоспу Степанов розпорядився розорати цвинтар, щоб віз нього не залишилося і згадки. На тому місці посадили кавуни. Коли почали збирати урожай, то багато людей отруювалися тими кавунами.

На цьому місці це був перший і останній урожай. З тих пір там більше нічого не вирощували, навіть боялися випасати худобу. Відтоді про це поле пішла лиха слава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Бабич Галина Василівна. Миргородщина. Довідник з історії адміністративно – територіального поділу. – Миргород 2007 року.
2.Зоря Полтавщини № 159, 8 серпня 1969 р.
3.Историческое.обозрение Камышанскаго сельскаго народнаго училища за время его пятидесятилетняго существования с 1843 по 1893год.- Миргород 1983
4.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 9 жовтня 1965 р.
5.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 9 жовтня 1965 р.
6.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 16 жовтня 1965 р.
7.Мельник С.Комишня //Прапор Перемоги , 28 жовтня 1965 р.
8.Книга пам'яті. Полтавська область.с.433
9.Наш рідний край (сторінки історії Полтавщини в запитаннях і відповідях) /Редакція Жук В.М./ Видання друге-Полтава :ІВА «Астрая»., 1992
10.Полтавщина: енциклопедичний довідник (за редакцією Кудрицького А.В.) -
К.:УЕ,1992
11.Павловський И.Ф. К истории Полтавской епархии - Полтава 1916
12.Павловський И.Ф. Малороссийское козацкое ополчение в 1812 году . - Київ,
1906
13.Розсоха Людмила. Миргородська старовина. Дослідження статті, нариси, розвітки. Полтава, 2002
14.Справ очная клировая книга по Полтавской епархии на 1912 год. - Полтава,
1912.
15.Сторінки історії Миргородщини (збірник наукових праць). Випуск 1 -.Полтава.: Полтавський літератор, 2000
16.Сторінки історії Миргородщини (збірник наукових праць). Випуск 3 -.Полтава.: Видавництво «Рік», 2002.